

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τέταρτο τμήμα)

της 31ης Ιανουαρίου 2013*

«Προδικαστική παραπομπή — Άρθρο 267 ΣΛΕΕ — Έννοια του όρου “εθνικό δικαστήριο” — Αναρμοδιότητα του Δικαστηρίου»

Στην υπόθεση C-394/11,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε η Komisija za zaštita ot diskriminatsia (Βουλγαρία) με απόφαση της 19ης Ιουλίου 2011, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 25 Ιουλίου 2011, στο πλαίσιο της δίκης

Valeri Hariev Belov

κατά

CHEZ Elektro Bulgaria AD,

Lidia Georgieva Dimitrova,

Roselina Dimitrova Kostova,

Kremena Stoyanova Stoyanova,

CHEZ Razpredelenie Bulgaria AD,

Ivan Kovarzhchik,

Atanas Antonov Dandarov,

Irzhi Postolka,

Vladimir Marek,

Darzhavna Komisia po energiyno i vodno regulirane,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τέταρτο τμήμα),

συγκείμενο από τους L. Bay Larsen, προεδρεύοντα του τετάρτου τμήματος, J.-C. Bonichot, C. Toader, A. Prechal (εισηγήτρια) και E. Jarašiūnas, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: J. Kokott

γραμματέας: M. Aleksejev, υπάλληλος διοικήσεως,

* Γλώσσα διαδικασίας: η βουλγαρική.

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζήτησεως της 11ης Ιουλίου 2012,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- ο V. H. Belov, εκπροσωπούμενη από τον G. Chernicherska, avocat,
- οι CHEZ Elektro Balgaria AD και CHEZ Razpredelenie Balgaria AD, εκπροσωπούμενες από τους A. Ganev και V. Bozhilov, avocats,
- η Βουλγαρική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον T. Ivanov και την D. Drambozova,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους J. Enegren και D. Roussanov,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 20ής Σεπτεμβρίου 2012,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία των άρθρων 2, παράγραφοι 2 και 3, 3, παράγραφος 1, στοιχείο η', και 8, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/43/EK του Συμβουλίου της 29ης Ιουνίου 2000, περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής (ΕΕ L 180, σ. 22), του άρθρου 3, παράγραφος 5, της οδηγίας 2003/54/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2003, σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και την κατάργηση της οδηγίας 96/92/EK (ΕΕ L 176, σ. 37), της αιτιολογικής σκέψεως 29 και των άρθρων 1 και 13, παράγραφος 1, της οδηγίας 2006/32/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 2006, για την ενεργειακή απόδοση κατά την τελική χρήση και τις ενεργειακές υπηρεσίες και για την κατάργηση της οδηγίας 93/76/ΕΟΚ του Συμβουλίου (ΕΕ L 114, σ. 64), του άρθρου 3, παράγραφος 7, της οδηγίας 2009/72/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Ιουλίου 2009, σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και για την κατάργηση της οδηγίας 2003/54/EK (ΕΕ L 211, σ. 55), καθώς και του άρθρου 38 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο διαδικασίας που έχει ως σκοπό να εξακριβωθεί αν το μέτρο που συνίσταται στην εγκατάσταση, σε δύο συνοικίες της πόλης Montana (Βουλγαρία) στις οποίες κατοικούν κατά κύριο λόγο μέλη της πληθυσμιακής ομάδας των Ρομά, μετρητές της καταναλώσεως ηλεκτρικής ενέργειας ύψους 7 μέτρων σε στύλους ηλεκτρικού ρεύματος ευρισκόμενους εκτός των κατοικημένων περιοχών συνιστά δυσμενή διάκριση λόγω εθνοτικής προελεύσεως και, αν συντρέχει η περίπτωση αυτή, να διαταχθεί η παύση της εν λόγω δυσμενούς διακρίσεως και να επιβληθούν ενδεχομένως στους υπευθύνους πρόστιμα.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

3 Το άρθρο 2, παράγραφοι 2 και 3, της οδηγίας 2000/43 ορίζει:

«2. Για τους σκοπούς της παραγράφου 1:

- α) συντρέχει άμεση διάκριση όταν, για λόγους φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, σε ένα πρόσωπο επιφυλάσσεται μεταχείριση λιγότερο ευνοϊκή από αυτήν της οποίας τυγχάνει, έτυχε ή θα ετύχανε ένα άλλο πρόσωπο, σε ανάλογη κατάσταση·
- β) συντρέχει έμμεση διάκριση όταν μια εκ πρώτης όψεως ουδέτερη διάταξη, κριτήριο ή πρακτική μπορεί να θέσει πρόσωπα συγκεκριμένης φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής σε μειονεκτική θέση συγκριτικά με άλλα πρόσωπα, εκτός εάν η διάταξη, το κριτήριο ή η πρακτική αυτή δικαιολογείται αντικειμενικά από ένα θεμιτό σκοπό και τα μέσα επίτευξης αυτού του σκοπού είναι πρόσφορα και αναγκαία.

3. Η παρενόχληση νοείται ως διάκριση κατά την έννοια της παραγράφου 1, εφόσον σημειώνεται ανεπιθύμητη συμπεριφορά συνδεδεμένη με φυλετική ή εθνοτική καταγωγή με σκοπό ή αποτέλεσμα την προσβολή της αξιοπρέπειας ενός προσώπου και τη δημιουργία εκφοβιστικού, εχθρικού, εξευτελιστικού, ταπεινωτικού ή επιθετικού περιβάλλοντος. Στη συνάρτηση αυτή, η έννοια της παρενόχλησης μπορεί να ορισθεί σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία και πρακτική των κρατών μελών.»

4 Το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο η', της οδηγίας 2000/43 ορίζει τα εξής:

«Εντός των ορίων των εξουσιών που απονέμονται στην Κοινότητα, η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται σε όλα τα πρόσωπα, στον δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα, συμπεριλαμβανόμενων των δημόσιων φορέων, όσον αφορά:

[...]

- η) την πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες που είναι διαθέσιμα στο κοινό, και στην παροχή αυτών, συμπεριλαμβανόμενης της στέγασης.»

5 Το άρθρο 8, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας προβλέπει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα, σύμφωνα με την εθνική δικονομία, προκειμένου να διασφαλίζουν ότι όταν ένα πρόσωπο που θεωρεί εαυτό ζημιωθέν από τη μη τήρηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσάγει, ενώπιον δικαστηρίου ή άλλης αρμόδιας αρχής, πραγματικά περιστατικά, από τα οποία τεκμαίρεται η ύπαρξη άμεσης ή έμμεσης διάκρισης, θα εναπόκειται στον εναγόμενο να αποδείξει ότι δεν υπήρξε παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης.»

6 Το άρθρο 13 της οδηγίας 2000/43 ορίζει:

«1. Τα κράτη μέλη ορίζουν ένα φορέα ή φορείς για την προώθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης όλων των προσώπων χωρίς διακρίσεις λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής. Οι φορείς αυτοί μπορεί να αποτελούν μέρος οργανισμών επιφορτισμένων σε εθνικό επίπεδο με την προάσπιση των ανθρωπίνων ή των ατομικών δικαιωμάτων.

2. Τα κράτη μέλη περιλαμβάνουν στις αρμοδιότητες των εν λόγω φορέων:

- παροχή ανεξάρτητης συνδρομής προς τα θύματα διακρίσεων όταν καταγγέλλουν διακριτική μεταχείριση, με την επιφύλαξη του δικαιώματος των θυμάτων και των ενώσεων, οργανισμών ή άλλων νομικών προσώπων που αναφέρονται στο άρθρο 7 παράγραφος 2,
- διενέργεια ανεξάρτητων ερευνών για τις διακρίσεις,
- δημοσίευση ανεξάρτητων εκθέσεων και διατύπωση συστάσεων για κάθε θέμα που αφορά τέτοιες διακρίσεις.»

Το βουλγαρικό δίκαιο

7 Κατά το άρθρο 4 του νόμου περί προστασίας κατά των διακρίσεων (Zakon za zatschita ot diskriminatsia, στο εξής: ZZD):

«(1) Απαγορεύεται κάθε άμεση ή έμμεση διάκριση λόγω [...] εθνοτικής καταγωγής [...]

(2) Άμεση διάκριση συντρέχει όταν, βάσει των χαρακτηριστικών της παραγράφου 1, σε ένα πρόσωπο επιφυλάσσεται δυσμενέστερη μεταχείριση από αυτήν της οποίας τυγχάνει, έτυχε ή θα ετύγχανε ένα άλλο πρόσωπο υπό ανάλογες και παρόμοιες συνθήκες.

(3) Έμμεση διάκριση συντρέχει όταν, βάσει των χαρακτηριστικών της παραγράφου 1, μια εκ πρώτης όψεως ουδέτερη διάταξη, κριτήριο ή πρακτική περιάγει ένα πρόσωπο σε δυσμενέστερη θέση συγκριτικά με άλλα πρόσωπα, εκτός εάν η διάταξη, το κριτήριο ή η πρακτική αυτή δικαιολογείται από ένα θεμιτό σκοπό και τα μέσα επίτευξης αυτού του σκοπού είναι πρόσφορα και αναγκαία.»

8 Το άρθρο 9 του ZZD προβλέπει ότι «[σ]το πλαίσιο διαδικασίας προστασίας κατά των διακρίσεων, όταν ένας διάδικος υποστηρίζει ότι είναι θύμα δυσμενούς διακρίσεως και αποδεικνύει πραγματικά περιστατικά που στοιχειοθετούν διάκριση, ο καθού διάδικος υποχρεούται να αποδείξει ότι δεν συντρέχει προσβολή του δικαιώματος ίσης μεταχειρίσεως».

9 Το άρθρο 37 του ZZD ορίζει ότι «[δ]εν επιτρέπεται η άρνηση παροχής αγαθών ή υπηρεσιών, η παροχή αγαθών ή υπηρεσιών κατώτερης ποιότητας ή υπό συνθήκες δυσμενέστερες βάσει των χαρακτηριστικών που απαριθμούνται στο άρθρο 4, παράγραφος 1».

10 Η παράγραφος 1 των «συμπληρωματικών διατάξεων» του ZZD ορίζει τη «δυσμενή μεταχείριση» ως «κάθε πράξη ή παράλειψη που θίγει, άμεσα ή έμμεσα, δικαιώματα ή έννομα συμφέροντα».

11 Ο ZZD περιλαμβάνει, εξάλλου, ορισμένες διατάξεις σχετικές με την Komisia za zashtita ot diskriminatsia (επιτροπή προστασίας από τις διακρίσεις, στο εξής: KZD), οι οποίες αφορούν ιδίως τη σύνθεση, την αποστολή και τον τρόπο λειτουργίας του οργάνου αυτού.

12 Συναφώς, το άρθρο 47 του ZZD προβλέπει τα εξής:

«Η [KZD]:

1. διαπιστώνει τις παραβάσεις του παρόντος νόμου ή άλλων νόμων περί ίσης μεταχειρίσεως και προσδιορίζει τον τελέσαντα την παράβαση και το θιγόμενο πρόσωπο,
2. διατάσσει την πρόληψη και την παύση της παραβάσεως καθώς και την επαναφορά στην προτέρα κατάσταση,

3. εφαρμόζει τις προβλεπόμενες κυρώσεις και λαμβάνει διοικητικά μέτρα,
 4. δίνει δεσμευτικές εντολές για την τήρηση του παρόντος νόμου ή άλλων νόμων περί ίσης μεταχειρίσεως,
 5. ασκεί ενδικοφανείς προσφυγές κατά διοικητικών πράξεων εκδοθεισών κατά παράβαση του παρόντος νόμου ή άλλων νόμων περί ίσης μεταχειρίσεως, ασκεί ένδικα βοηθήματα και παρεμβαίνει ως διάδικος σε υποθέσεις με αντικείμενο τον παρόντα νόμο ή άλλους νόμους περί ίσης μεταχειρίσεως,
 6. διατυπώνει προτάσεις και συστάσεις προς τα κρατικά και τοπικά όργανα για την πρόληψη πρακτικών δυσμενών διακρίσεων και για την ακύρωση των πράξεων των οργάνων αυτών που έχουν εκδοθεί κατά παράβαση του παρόντος νόμου ή άλλων νόμων περί ίσης μεταχειρίσεως,
 7. τηρεί δημόσιο αρχείο των ισχυουσών αποφάσεών της και των δεσμευτικών εντολών της,
 8. διατυπώνει γνώμες ως προς τη συμβατότητα σχεδίων κανονιστικών πράξεων με τη νομοθεσία στον τομέα της προλήψεως των διακρίσεων και συστήνει την έκδοση, κατάργηση, τροποποίηση, συμπλήρωση κανονιστικών πράξεων,
 9. παρέχει ανεξάρτητη αρωγή στα θύματα διακρίσεων που έχουν ασκήσει προσφυγές,
 10. εκπονεί ανεξάρτητες μελέτες στον τομέα των διακρίσεων,
 11. δημοσιεύει ανεξάρτητες εκθέσεις και διατυπώνει συστάσεις επί του συνόλου των σχετικών με διακρίσεις ζητημάτων,
 12. ασκεί άλλες αρμοδιότητες προβλεπόμενες στον κανονισμό που διέπει την οργάνωση και τη δραστηριότητά της.»
- 13 Το άρθρο 48 του ZZD ορίζει τα εξής:

«(1) Η [KZD] εξετάζει και αποφαινεται επί των υποθέσεων που άγονται ενώπιόν της υπό σχηματισμούς οι οποίοι καθορίζονται από τον πρόεδρό της.

(2) Ο πρόεδρος της [KZD] καθορίζει τους μόνιμους σχηματισμούς που εξειδικεύονται στις διακρίσεις:

1. λόγω εθνοτικής και φυλετικής καταγωγής,
2. λόγω φύλου,
3. λόγω άλλων χαρακτηριστικών απαριθμούμενων στο άρθρο 4, παράγραφος 1.

[...]»

- 14 Κατά το άρθρο 50 του ZZD:

«Οι διαδικασίες ενώπιον της [KZD] κινούνται:

1. κατόπιν προσφυγής των ενδιαφερομένων,
2. με πρωτοβουλία της [KZD],
3. κατόπιν καταγγελιών από φυσικά και νομικά πρόσωπα ή κρατικά και τοπικά όργανα.»

15 Το άρθρο 54 του ZZD ορίζει τα εξής:

«Κατόπιν κινήσεως της διαδικασίας, ο πρόεδρος της [KZD] αναθέτει την υπόθεση σε σχηματισμό ο οποίος ορίζει μεταξύ των μελών του έναν εισηγητή.»

16 Το άρθρο 55 του ZZD προβλέπει τα εξής:

«(1) Ο εισηγητής διεξάγει έρευνα, στο πλαίσιο της οποίας συλλέγει τις απαραίτητες γραπτές αποδείξεις με σκοπό την πλήρη διαλεύκανση των περιστάσεων της υποθέσεως, προσφεύγοντας στις υπηρεσίες εξωτερικών υπαλλήλων και εμπειρογνομόνων.

(2) Κάθε πρόσωπο, κάθε κρατικό όργανο και κάθε τοπική κοινότητα συνεργάζεται με την [KZD] στο πλαίσιο της έρευνας και υποχρεούται να παρέχει τις πληροφορίες και τα έγγραφα που ζητούνται καθώς και τις αναγκαίες διευκρινίσεις.

[...]

17 Το άρθρο 65 του ZZD ορίζει τα εξής:

«Με την απόφασή του, ο σχηματισμός:

1. προσδιορίζει την τελεσθείσα παράβαση,
2. προσδιορίζει τον τελέσαντα την παράβαση και το θιγόμενο πρόσωπο,
3. προσδιορίζει το είδος και την έκταση της κυρώσεως,
4. διατάσσει διοικητικά μέτρα εξαναγκασμού,
5. διαπιστώνει ότι δεν υπήρξε παράβαση του νόμου και απορρίπτει την προσφυγή.»

18 Κατά το άρθρο 68, σημείο 1, του ZZD:

«Οι αποφάσεις της [KZD] μπορούν να προσβληθούν, σύμφωνα με τον κώδικα διοικητικής δικονομίας, εντός προθεσμίας δεκατεσσάρων ημερών από την κοινοποίησή τους στους ενδιαφερομένους.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

19 Κατά τα έτη 1998 και 1999 τοποθετήθηκαν σε ορισμένες συνοικίες βουλγαρικών πόλεων γνωστές ως συνοικίες με κύριο πληθυσμό μέλη της κοινότητας Ρομά μετρητές κατανάλωσης ηλεκτρικού ρεύματος σε ύψος 7 μέτρων, σε στύλους ηλεκτρικού ρεύματος εγκατεστημένους εκτός των κατοικημένων περιοχών.

20 Το μέτρο αυτό αφορούσε κυρίως τις συνοικίες «Ogosta» και «Kosharnik» του Δήμου της Montana, όπου είναι γνωστό ότι κατοικούν ακόμη και σήμερα κατά κύριο λόγο μέλη της κοινότητας Ρομά (στο εξής: επίμαχο στην κύρια δίκη μέτρο).

21 Εν τω μεταξύ, κατόπιν της ιδιωτικοποίησεως του ενεργειακού τομέα, τις σχετικές με τις δύο αυτές συνοικίες δραστηριότητες παροχής και διανομής ηλεκτρικού ρεύματος ανέλαβαν οι εταιρίες CHEZ Elektro Balgaria AD (στο εξής: CEB), εταιρεία παροχής ηλεκτρικού ρεύματος, και CHEZ Razpredelenie Balgaria AD (στο εξής: CRB), εταιρεία η οποία έχει στην κυριότητά της τα δίκτυα διανομής ηλεκτρικού ρεύματος.

- 22 Το άρθρο 27, παράγραφος 1, των γενικών όρων των συμβάσεων χρήσεως των δικτύων διανομής της CRB (στο εξής: γενικοί συμβατικοί όροι της CRB) ορίζει ότι «[τ]α όργανα μέτρησης της κατανάλωσης, περιλαμβανομένων των εγκαταστάσεων διαχείρισης της κατανάλωσης, πρέπει να είναι κατά τέτοιο τρόπο εγκατεστημένα ώστε ο καταναλωτής να μπορεί να ελέγχει την κατανάλωσή του». Στην παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου 27 προβλέπεται ωστόσο ότι, «[μολονότι] για την προστασία της ζωής και της υγείας των πολιτών, καθώς και της περιουσίας τους, για την εξασφάλιση ποιοτικής ηλεκτρικής ενέργειας και συνεχούς τροφοδοσίας, καθώς και για την ασφάλεια και την αξιοπιστία του συστήματος παροχής ηλεκτρικής ενέργειας, τα όργανα μέτρησης της κατανάλωσης εγκαθίστανται σε σημεία με δύσκολη πρόσβαση, η επιχείρηση διανομής ηλεκτρικού ρεύματος οφείλει να εξασφαλίζει, με ίδιο κόστος, τη δυνατότητα οπτικού ελέγχου εντός τριών ημερών από την υποβολή γραπτού αιτήματος του καταναλωτή».
- 23 Ο V. H. Belov, ο οποίος δηλώνει ότι ανήκει στην κοινότητα Ρομά, κατοικεί στη συνοικία «Ogosta». Θεωρώντας ότι το επίμαχο στην κύρια δίκη μέτρο αποτελεί, τόσο ως προς τον ίδιο όσο και ως προς άλλα άτομα με καταγωγή Ρομά που καταναλώνουν ηλεκτρικό ρεύμα στην εν λόγω συνοικία και στη συνοικία «Kosharnik», δυσμενή διάκριση λόγω εθνοτικής καταγωγής απαγορευόμενη από το άρθρο 37 του ZZD, ο ενδιαφερόμενος υπέβαλε ενώπιον της KZD αίτηση στην οποία επισυνάπτεται έγγραφο διαμαρτυρίας υπογεγραμμένο από πολλούς άλλους κατοίκους των εν λόγω συνοικιών, ζητώντας από την KZD να διατάξει τη CEB να παύσει την εφαρμογή του οικείου μέτρου και να επιβάλει τις κυρώσεις που προβλέπει ο ZZD.
- 24 Η KZD εκτιμά ότι η εν λόγω αίτηση του V. H. Belov αποτελεί συγχρόνως προσφυγή και καταγγελία κατά την έννοια των παραγράφων 1 και 3, αντιστοίχως, του άρθρου 50 του ZZD. Ως κάτοικος της συνοικίας «Ogosta» που θίγεται από το επίμαχο στην κύρια δίκη μέτρο, ο ενδιαφερόμενος ενεργεί για ίδιο λογαριασμό ως προσφεύγων στη διαδικασία, ενώ κατά το μέτρο που ενεργεί για λογαριασμό άλλων κατοίκων της ίδιας αυτής συνοικίας και της συνοικίας «Kosharnik» έχει την ιδιότητα του καταγγέλλοντος.
- 25 Η KZD περιέλαβε ακολούθως στη διαδικασία τη CRB, ως ιδιοκτήτρια μετρητών κατανάλωσης ηλεκτρικού ρεύματος, καθώς και την Darzhavna Komisija po energiyno i vodno regulirane (ρυθμιστική επιτροπή για την ενέργεια και το νερό), ως αρχή που έχει εγκρίνει τους γενικούς συμβατικούς όρους της CRB. Το ίδιο ισχύει για διάφορα φυσικά πρόσωπα στα οποία, υπό την ιδιότητά τους των νομίμων εκπροσώπων της CEB και της CRB, θα μπορούσαν να επιβληθούν πρόστιμα σε περιπτώσεις αποδεδειγμένης δυσμενούς διακρίσεως.
- 26 Ενώπιον της KZD η CRB υποστηρίζει, καταρχάς, ότι το επίμαχο στην κύρια δίκη δεν μπορεί να θεωρηθεί ως μέτρο εισάγον δυσμενή διάκριση, δεδομένου, μεταξύ άλλων, ότι εφαρμόζεται αδιακρίτως σε όλους τους κατοίκους των οικείων συνοικιών και ότι κανένας νόμος δεν προβλέπει δικαίωμα ή έννομο συμφέρον του χρήστη να συμβουλευεται τις ενδείξεις του μετρητή του.
- 27 Ακολούθως, η CRB διατείνεται ότι ο προσφεύγων στην κύρια δίκη δεν απέδειξε ότι από τα πραγματικά περιστατικά προκύπτει η ύπαρξη τέτοιας δυσμενούς διακρίσεως, όπως επιτάσσει το άρθρο 9 του ZZD.
- 28 Τέλος, κατά τη CRB, η καθιέρωση του επίμαχου στην κύρια δίκη μέτρου δεν σχετίζεται με την εθνοτική προέλευση των καταναλωτών των δύο οικείων συνοικιών. Περαιτέρω, δικαιολογείται από τον σκοπό αποτροπής των παρεμβάσεων στις υποδομές και των παράνομων συνδέσεων που δύνανται να θέσουν σε κίνδυνο, μεταξύ άλλων, τη ζωή και την υγεία των πολιτών, την ασφάλεια, την ιδιοκτησία και τη συνεχή τροφοδοσία με ηλεκτρικό ρεύμα, καθώς και από τον σκοπό αποφυγής τυχόν υπερχρεώσεως σε βάρος των λοιπών καταναλωτών.
- 29 Όσον αφορά το άρθρο 27, παράγραφος 2, των γενικών συμβατικών όρων της CRB, η KZD επισημαίνει ότι, σε περίπτωση που ο καταναλωτής υποβάλει αίτηση ζητώντας, όπως προβλέπει η διάταξη αυτή, οπτικό έλεγχο των ενδείξεων των μετρητών, η CRB οφείλει να θέσει στη διάθεσή του, εντός τριών

ημερών, ειδική ανυψωτική εξέδρα η οποία θα καθιστά δυνατή την πρόσβαση στους μετρητές. Στην περίπτωση αυτή ωστόσο, ο καταναλωτής θα πρέπει να πραγματοποιεί ο ίδιος τις μετρήσεις, τα δε σχετικά στοιχεία πρέπει να του γνωστοποιούνται από τα εξουσιοδοτημένα να χρησιμοποιούν την ανυψωτική εξέδρα πρόσωπα. Το μέτρο αυτό πάντως δεν έτυχε συγκεκριμένης εφαρμογής.

- 30 Η προβλεπόμενη στο άρθρο 17, παράγραφος 6, των ίδιων αυτών γενικών συμβατικών όρων δυνατότητα εγκαταστάσεως μετρητή ελέγχου στην οικία του καταναλωτή συνεπάγεται την καταβολή τέλους και, ακόμη και στην περίπτωση αυτή, ο κύριος μετρητής παραμένει εγκατεστημένος εκτός της κατοικίας σε ύψος 7 μέτρων.
- 31 Κατά την ΚΖΔ, το επίμαχο στην κύρια δίκη μέτρο εισάγει έμμεση διάκριση λόγω εθνοτικής προελεύσεως, κατά την έννοια των άρθρων 4, παράγραφος 3, και 37 του ΖΖΔ.
- 32 Επισημαίνοντας ότι οι διατάξεις του ΖΖΔ θεσπίστηκαν ιδίως για τη μεταφορά της οδηγίας 2000/43 στο εσωτερικό δίκαιο, η ΚΖΔ εκτιμά ωστόσο ότι, για να μπορέσει να αποφανθεί, είναι αναγκαία η ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης.
- 33 Συναφώς, επισημαίνει ειδικότερα ότι, κατά το άρθρο 4, παράγραφοι 2 και 3, του ΖΖΔ, σε συνδυασμό με την παράγραφο 1, σημείο 7, των συμπληρωματικών διατάξεων του ΖΖΔ, όπως ερμηνεύθηκε από το *Varhoven administrativen sad* (ανώτατο διοικητικό δικαστήριο), για να στοιχειοθετηθεί δυσμενής διάκριση, πρέπει να έχει προσβληθεί δικαίωμα ή θεμιτό έννομο συμφέρον προστατευόμενο από τον νόμο. Τούτο δεν ισχύει στην περίπτωση του δικαιώματος προσβάσεως του ενδιαφερομένου στον μετρητή ηλεκτρικού ρεύματος προκειμένου να ελέγξει τις ενδείξεις. Η ΚΖΔ διερωτάται αν η ερμηνεία αυτή είναι σύμφωνη με τις διατάξεις του άρθρου 2, παράγραφος 2, στοιχεία α' και β', της οδηγίας 2000/43.
- 34 Εξάλλου, όπως επισημαίνει η ΚΖΔ, μολονότι το άρθρο 8, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/43 μεταφέρθηκε εξ ολοκλήρου σχεδόν στο εσωτερικό δίκαιο με το άρθρο 9 του ΖΖΔ, η βουλγαρική μετάφραση του εν λόγω άρθρου 8, παράγραφος 1, διαφέρει από άλλες γλωσσικές αποδόσεις της διατάξεως αυτής. Συγκεκριμένα, η βουλγαρική απόδοση της εν λόγω διατάξεως προβλέπει ότι το θύμα οφείλει να αποδείξει τα πραγματικά περιστατικά που, κατά την άποψή του, «στοιχειοθετούν» δυσμενή διάκριση, ενώ οι λοιπές γλωσσικές αποδόσεις της διατάξεως αφορούσαν πραγματικά περιστατικά βάσει των οποίων «τεκμαίρεται» η εν λόγω διάκριση. Το *Varhoven administrativen sad* εφαρμόζει εξάλλου το άρθρο 9 του ΖΖΔ ως γενικό κανόνα κλασικής και πλήρους αποδείξεως, κρίνοντας, μεταξύ άλλων, ότι, λαμβανομένου υπόψη ότι οι συνοικίες «Ogosta» και «Kosharnik» δεν κατοικούνται μόνον από Ρομά και ότι η αιτιολογία της θεσπίσεως του επίμαχου στην κύρια δίκη μέτρου δεν στηρίζεται στην εθνοτική προέλευση των προσώπων που αφορά, δεν αποδείχθηκε η ύπαρξη δυσμενούς διακρίσεως.
- 35 Τέλος, το *Varhoven adminsitrativen sad* έκρινε ότι, εν πάση περιπτώσει, μέτρα όπως το επίμαχο στην κύρια δίκη είναι αναγκαία και δικαιολογημένα λαμβανομένων υπόψη των επιδιωκόμενων σκοπών. Η ΚΖΔ εκφράζει πάντως αμφιβολίες ως προς τη βασιμότητα της αναλύσεως αυτής.
- 36 Υπ' αυτές τις συνθήκες, το *Varhoven adminsitrativen sad* ανέστειλε την ενώπιόν του διαδικασία και υπέβαλε στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:
- «1) Εμπίπτει η υπό εξέταση περίπτωση στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας [2000/43] (εν προκειμένω, σε σχέση με το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο η');
- 2) Ποια είναι η έννοια της φράσης “λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση” στο άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2000/43 και της φράσης “μπορεί να θέσει πρόσωπα συγκεκριμένης φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής σε μειονεκτική θέση” στο άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο β', της οδηγίας 2000/43;

- α) Πρέπει, για να μπορεί μια λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση να χαρακτηριστεί ως άμεση διάκριση, να είναι η μεταχείριση αυτή οπωσδήποτε δυσμενέστερη και να θίγει, άμεσα ή έμμεσα, δικαιώματα ή συμφέροντα που έχουν κατοχυρωθεί ρητά με νόμο ή περιλαμβάνεται επίσης κάθε μορφή συμπεριφοράς (σχέσης), υπό ευρύτερη έννοια, η οποία είναι λιγότερο ευνοϊκή σε σύγκριση με τη συμπεριφορά που επιδεικνύεται σε παρόμοια περίπτωση;
- β) Πρέπει μήπως, για να μπορεί να χαρακτηριστεί ως έμμεση διάκριση το γεγονός ότι ένα άτομο περιάγεται σε μειονεκτική θέση, να θίγονται επίσης, άμεσα ή έμμεσα, δικαιώματα ή συμφέροντα που έχουν κατοχυρωθεί ρητά με νόμο ή περιλαμβάνεται, υπό ευρύτερη έννοια, κάθε περίπτωση στην οποία ένα άτομο περιάγεται σε μειονεκτική ή δυσμενή θέση;
- 3) Το τρίτο αυτό ερώτημα εξαρτάται από την απάντηση στο δεύτερο: Αν, για να είναι δυνατός ο χαρακτηρισμός μιας περίπτωσης ως άμεσης ή έμμεσης διάκρισης υπό την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 2, στοιχεία α' και β', της οδηγίας 2000/43, η λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση ή το γεγονός ότι ένα άτομο περιάγεται σε μειονεκτική θέση πρέπει να θίγει, άμεσα ή έμμεσα, δικαιώματα ή συμφέροντα που έχουν κατοχυρωθεί με νόμο,
- α) κατοχυρώνουν οι διατάξεις του άρθρου 38 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οδηγία [2006/32] (29η αιτιολογική σκέψη, άρθρο 1, άρθρο 13, παράγραφος 1), η οδηγία [2003/54] (άρθρο 3, παράγραφος 5) και η οδηγία [2009/72] (άρθρο 3, παράγραφος 7) το δικαίωμα ή το συμφέρον του τελικού καταναλωτή να ελέγχει κατά τακτά διαστήματα τις ενδείξεις του μετρητή κατανάλωσης ρεύματος, του οποίου να μπορεί να γίνεται επίκληση ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων σε υποθέσεις όπως η υπόθεση της κύριας δίκης,
- και
- β) συμβιβάζονται με τις διατάξεις αυτές η εθνική νομοθεσία και/ή η διοικητική πρακτική που εφαρμόζεται κατόπιν άδειας της κρατικής ρυθμιστικής αρχής για την ενέργεια, οι οποίες παρέχουν στις επιχειρήσεις διανομής ενέργειας την ελευθερία να τοποθετούν τους μετρητές κατανάλωσης ρεύματος σε δυσπρόσιτα ή σε απρόσιτα σημεία, πράγμα που στερεί από τους καταναλωτές τη δυνατότητα να παρακολουθούν και να ελέγχουν προσωπικά και κατά τακτά διαστήματα τις ενδείξεις του μετρητή;
- 4) Το τέταρτο αυτό ερώτημα εξαρτάται από την απάντηση στο δεύτερο: Αν, για να είναι δυνατός ο χαρακτηρισμός μιας περίπτωσης ως άμεσης ή έμμεσης διάκρισης, δεν είναι οπωσδήποτε απαραίτητο να θίγεται άμεσα ή έμμεσα δικαίωμα ή συμφέρον κατοχυρωμένο με νόμο,
- α) συμβιβάζεται με το άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχεία α' και β', της οδηγίας 2000/43 η εθνική νομοθεσία ή η εθνική νομολογία, όπως αυτές τις οποίες αφορά η υπόθεση της κύριας δίκης, οι οποίες, προκειμένου να χαρακτηριστεί μια περίπτωση ως διάκριση, απαιτούν να θίγει, άμεσα ή έμμεσα, η λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση ή το γεγονός ότι ένα άτομο περιάγεται σε μειονεκτική θέση δικαιώματα ή συμφέροντα που έχουν κατοχυρωθεί με νόμο;
- β) σε περίπτωση ασυμβιβάστου, έχει το εθνικό δικαστήριο την υποχρέωση να μην τις εφαρμόζει και να προστρέχει στους ορισμούς που περιέχονται στις διατάξεις της οδηγίας;
- 5) Πώς πρέπει να ερμηνευθεί το άρθρο 8, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/43;
- α) υπό την έννοια ότι επιβάλλει στο θύμα την υποχρέωση να αποδείξει πραγματικά περιστατικά από τα οποία να μπορεί να συναχθεί σαφώς, αναμφίβολα και με βεβαιότητα το συμπέρασμα ότι συντρέχει άμεση ή έμμεση διάκριση, ή αρκεί να τεκμαίρεται, με βάση τα πραγματικά περιστατικά, η συνδρομή τέτοιας διάκρισης;

- β) Οδηγεί σε μετακύλιση του βάρους απόδειξης στην εναγόμενη το γεγονός ότι οι μετρητές κατανάλωσης ρεύματος έχουν τοποθετηθεί σε υπερβολικό ύψος στους στύλους της επιχείρησης διανομής ηλεκτρικής ενέργειας που βρίσκονται στις οδούς των δύο μόνο συνοικιών που είναι γνωστές στην πόλη ως “συνοικίες Ρομά”, με ορισμένες γνωστές εξαιρέσεις εντός ορισμένων τμημάτων των δύο αυτών συνοικιών, με αποτέλεσμα να καθίσταται αδύνατος ο οπτικός έλεγχος των μετρητών από τους καταναλωτές, και σε όλες τις άλλες συνοικίες της πόλης οι μετρητές κατανάλωσης ρεύματος τοποθετούνται σε άλλο ύψος, που παρέχει τη δυνατότητα οπτικού ελέγχου (μέχρι 1,70 m), συνήθως εντός της οικίας του καταναλωτή ή στην πρόσοψη του κτιρίου ή στην περίφραξη;
- γ) Μήπως η μετακύλιση του βάρους απόδειξης στην εναγόμενη αποκλείεται από το γεγονός ότι στις δύο συνοικίες που είναι γνωστές στην πόλη ως “συνοικίες Ρομά” δεν ζουν μόνο Ρομά, αλλά και άτομα άλλης εθνοτικής προέλευσης, και/ή έχει σημασία ποιο ποσοστό του πληθυσμού στις δύο αυτές συνοικίες αυτοπροσδιορίζεται πράγματι ως Ρομά και/ή η επιχείρηση διανομής ενέργειας έχει χαρακτηρίσει ως παγκοίως γνωστούς τους λόγους για τους οποίους οι μετρητές κατανάλωσης ρεύματος στις δύο αυτές συνοικίες μεταφέρθηκαν σε αυτό το ύψος των 7 m;
- 6) Το έκτο αυτό ερώτημα εξαρτάται από την απάντηση στο πέμπτο:
- α) Αν το άρθρο 8, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/43 ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι η συνδρομή διάκρισης είναι απαραίτητο να τεκμαίρεται και αν τα προαναφερθέντα πραγματικά περιστατικά επιφέρουν τη μετακύλιση του βάρους απόδειξης στην εναγόμενη, ποια μορφή διάκρισης τεκμαίρεται με βάση τα πραγματικά αυτά περιστατικά –άμεση διάκριση, έμμεση διάκριση και/ή παρενόχληση;
- β) Επιτρέπουν οι διατάξεις της οδηγίας 2000/43 να προβάλλεται ως δικαιολογητικός λόγος για την άμεση διάκριση και/ή την παρενόχληση η επιδίωξη θεμιτού στόχου με τη χρησιμοποίηση των αναγκαίων και πρόσφορων προς τούτο μέσων;
- γ) Μπορεί το εφαρμοζόμενο στις δύο συνοικίες μέτρο να είναι δικαιολογημένο, αν ληφθούν υπόψη οι θεμιτοί στόχοι που, κατά τις επιχειρήσεις διανομής ενέργειας, επιδιώκονται με το μέτρο αυτό, εφόσον:
- το μέτρο εφαρμόζεται λόγω της πληθώρας απλήρωτων λογαριασμών στις δύο αυτές συνοικίες και λόγω των συχνών παραβάσεων που διαπράττονται από τους καταναλωτές και βλάπτουν ή θέτουν σε κίνδυνο την ασφάλεια, την ποιότητα και τη συνεχή και απρόσκοπτη λειτουργία των εγκαταστάσεων ηλεκτρικής ενέργειας και το μέτρο εφαρμόζεται συλλογικά, ανεξάρτητα από το αν ο συγκεκριμένος καταναλωτής εξοφλεί τους λογαριασμούς του για την παροχή και διανομή ηλεκτρικού ρεύματος και ανεξάρτητα από το αν έχει αποδειχτεί ότι ο συγκεκριμένος καταναλωτής έχει διαπράξει κάποια παράβαση (ανεπίτρεπτη αλλοίωση των ενδείξεων του μετρητή κατανάλωσης ρεύματος, παράνομη σύνδεση και/ή υποκλοπή ή παράνομη κατανάλωση ρεύματος χωρίς μέτρηση και χωρίς πληρωμή ή οποιαδήποτε άλλη παρέμβαση στο δίκτυο που βλάπτει ή θέτει σε κίνδυνο την ασφαλή, ποιοτική, συνεχή και απρόσκοπτη λειτουργία του;
 - για κάθε παρόμοια παράβαση προβλέπεται από τη νομοθεσία και τους γενικούς όρους της σύμβασης διανομής ηλεκτρικής ενέργειας η γένεση αστικής, διοικητικής και ποινικής ευθύνης;

- η ρήτρα που προβλέπεται στο άρθρο 27, παράγραφος 2, των γενικών όρων της σύμβασης διανομής –ότι η επιχείρηση διανομής εξασφαλίζει, όταν ο καταναλωτής της το ζητήσει ρητά εγγράφως, τη δυνατότητα οπτικού ελέγχου των ενδείξεων του μετρητή κατανάλωσης ρεύματος– δεν παρέχει στον καταναλωτή, στην πράξη, τη δυνατότητα να ελέγχει προσωπικά και κατά τακτά διαστήματα τις ενδείξεις που τον αφορούν;
- υπάρχει η δυνατότητα εγκατάστασης στην οικία του καταναλωτή, κατόπιν έγγραφης υποβολής ρητής αίτησής του, συσκευής ελέγχου του μετρητή κατανάλωσης, αλλά ο καταναλωτής οφείλει να καταβάλλει τέλος για την εγκατάσταση αυτή;
- το μέτρο αποτελεί ιδιόμορφη και προφανή ένδειξη για το ότι ο καταναλωτής, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, δεν είναι τίμιος, με δεδομένο τον ισχυρισμό της επιχείρησης διανομής ενέργειας ότι οι λόγοι για την εφαρμογή του μέτρου είναι παγκοίμως γνωστοί;
- υπάρχουν και άλλες τεχνικές μέθοδοι και άλλα τεχνικά μέσα για την προστασία των μετρητών κατανάλωσης ρεύματος από επεμβάσεις;
- ο δικαστικός εκπρόσωπος της επιχείρησης διανομής ενέργειας εξέθεσε ότι το παρόμοιο μέτρο που εφαρμόστηκε σε μια συνοικία Ρομά άλλης πόλης δεν κατέστησε δυνατή, στην πράξη, την αποφυγή επεμβάσεων στους μετρητές;
- δεν αναμένεται ότι στην ηλεκτρική εγκατάσταση στη συνοικία αυτή, δηλαδή σε έναν υποσταθμό μετασχηματισμού τάσης, θα πρέπει να εφαρμοστούν παρόμοια μέτρα ασφάλειας όπως για τους μετρητές κατανάλωσης ρεύματος;»

Επί της αρμοδιότητας του Δικαστηρίου

- 37 Με την απόφασή της περί παραπομπής, η KZD εκθέτει τους λόγους για τους οποίους εκτιμά ότι αποτελεί «δικαστήριο» κατά την έννοια του άρθρου 267 ΣΛΕΕ. Η Βουλγαρική Κυβέρνηση και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εκτιμούν επίσης ότι η KZD είναι όντως δικαστήριο και ότι, ως εκ τούτου, το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να αποφανθεί επί των προδικαστικών ερωτημάτων που του έθεσε το αιτούν όργανο. Αντιθέτως, οι εταιρίες CEB και CRB εκφράζουν αμφιβολίες επ' αυτού και υποστηρίζουν, πρώτον, ότι η KZD δεν έχει δεσμευτική δικαιοδοσία, δεύτερον, ότι το όργανο αυτό δεν παρέχει επαρκείς εγγυήσεις ανεξαρτησίας και, τρίτον, ότι η εκκρεμής ενώπιον του οργάνου αυτού διαδικασία δεν έχει ως σκοπό να καταλήξει στην έκδοση δικαστικής αποφάσεως.
- 38 Πρέπει να υπομνησθεί, συναφώς, ότι, κατά πάγια νομολογία, το Δικαστήριο, προκειμένου να εκτιμήσει αν το αιτούν όργανο είναι δικαστήριο κατά την έννοια του άρθρου 267 ΣΛΕΕ –ζήτημα που εμπίπτει αποκλειστικά στο δίκαιο της Ένωσης–, λαμβάνει υπόψη μια σειρά στοιχείων, όπως είναι η ίδρυση του οργάνου αυτού με νόμο, η μονιμότητά του, ο δεσμευτικός χαρακτήρας της δικαιοδοσίας του, ο κατ' αντιμωλία χαρακτήρας της ενώπιόν του διαδικασίας, η εκ μέρους του οργάνου αυτού εφαρμογή των κανόνων δικαίου, καθώς και η ανεξαρτησία του (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 14ης Ιουνίου 2011, C-196/09, Miles κ.λπ., που Συλλογή 2011, σ. I-5105, σκέψη 37 καθώς και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 39 Επιπλέον, τα εθνικά δικαστήρια μπορούν να υποβάλουν προδικαστικό ερώτημα στο Δικαστήριο μόνον εφόσον εκκρεμεί ενώπιόν τους διαφορά και εφόσον καλούνται να αποφανθούν στο πλαίσιο διαδικασίας που πρόκειται να καταλήξει στην έκδοση δικαστικής αποφάσεως (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 31ης Μαΐου 2005, C-53/03, Syfait κ.λπ., Συλλογή 2005, σ. I-4609, σκέψη 29 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

- 40 Πρέπει συνεπώς να εξακριβωθεί αν ένα όργανο μπορεί να υποβάλει στο Δικαστήριο προδικαστικό ερώτημα σύμφωνα με κριτήρια που αφορούν τόσο τη δομή του όσο και τη λειτουργία του. Συναφώς, ένα εθνικό όργανο μπορεί να χαρακτηριστεί ως «δικαστήριο» κατά την έννοια του άρθρου 267 ΣΛΕΕ όταν ασκεί δικαιοδοτική λειτουργία, ενώ κατά την άσκηση άλλου είδους λειτουργίας, ιδίως διοικητικής, δεν μπορεί να τύχει του εν λόγω χαρακτηρισμού (βλ., μεταξύ άλλων, διάταξη της 26ης Νοεμβρίου 1999, C-192/98, ANAS, Συλλογή 1999, σ. I-8583, σκέψη 22).
- 41 Συνεπώς, για να διαπιστωθεί αν ένα εθνικό όργανο, στο οποίο ο νόμος αναθέτει καθήκοντα διαφορετικής φύσεως, πρέπει να χαρακτηριστεί ως «δικαστήριο» κατά την έννοια του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, είναι αναγκαίο να εξακριβωθεί η συγκεκριμένη φύση των καθηκόντων που ασκεί εντός του ιδιαίτερου κανονιστικού πλαισίου εντός του οποίου καλείται να απευθυνθεί στο Δικαστήριο (βλ. προπαρατεθείσα διάταξη ANAS, σκέψη 23).
- 42 Όσον αφορά την υπό κρίση υπόθεση, πρέπει συνεπώς να επισημανθεί ότι, μολοντί η KZD καλείται μεταξύ άλλων, ως οργανισμός επιφορτισμένος με την εξασφάλιση ίσης μεταχειρίσεως κατά το άρθρο 13 της οδηγίας 2000/43, να ασκεί διάφορα καθήκοντα μη δικαιοδοτικού χαρακτήρα, πρέπει ωστόσο, εν προκειμένω, να εξακριβωθεί αν το όργανο αυτό μπορεί, από πλευράς των λειτουργιών που ασκεί στο πλαίσιο της υπό κρίση διαδικασίας εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως, να χαρακτηριστεί ως «δικαστήριο» κατά την έννοια του άρθρου 267 ΣΛΕΕ.
- 43 Συναφώς, από το άρθρο 50 του ZZD προκύπτει ότι οι διαδικασίες ενώπιον του τμήματος της KZD που εξέδωσε την υπό κρίση αίτηση προδικαστικής αποφάσεως εκκινούν είτε από δικόγραφο προσφυγής κατατεθέν από πρόσωπο που θεωρεί ότι υπέστη δυσμενή διάκριση, σύμφωνα με το σημείο 1 της διατάξεως αυτής, είτε από καταγγελία εκ μέρους φυσικών ή νομικών προσώπων ή κρατικών και τοπικών φορέων, όπως προβλέπει το σημείο 3 του ίδιου αυτού άρθρου 50, είτε, τέλος, με πρωτοβουλία της KZD αυτής καθαυτήν, σύμφωνα με την παράγραφο 2 του εν λόγω άρθρου.
- 44 Στην υπό κρίση υπόθεση, από τις εκτιμήσεις της KZD που περιλαμβάνονται στη σκέψη 24 της παρούσας αποφάσεως προκύπτει ότι ενώπιον του οργάνου αυτού προσέφυγε ο V. H. Belov βάσει τόσο του άρθρου 50, σημείο 1, του ZZD, ως πρόσωπο το οποίο αφορά άμεσα το επίμαχο στην κύρια δίκη μέτρο, όσο και του άρθρου 50, σημείο 3, του ZZD, στο μέτρο που διατείνεται ότι ενεργεί επίσης για λογαριασμό άλλων κατοίκων των δύο συνοικιών που θίγονται από το εν λόγω μέτρο.
- 45 Λαμβανομένων υπόψη των λειτουργιών που η KZD καλείται να ασκήσει στο πλαίσιο της εν λόγω ενώπιον της προσφυγής πρέπει, εν προκειμένω, να εξακριβωθεί αν το όργανο αυτό μπορεί να θεωρηθεί «δικαστήριο» κατά την έννοια του άρθρου 267 ΣΛΕΕ.
- 46 Συναφώς, διαπιστώνεται ότι συντρέχουν διάφορες περιστάσεις, μεταξύ των οποίων και εκείνες που επικαλούνται οι εταιρίες CEB και CRB, οι οποίες δημιουργούν αμφιβολίες για το κατά πόσον η διαδικασία που κινήθηκε στο πλαίσιο της υποθέσεως της κύριας δίκης βάσει του άρθρου 50, σημεία 1 και 3, του ZZD πρόκειται να καταλήξει σε δικαστική απόφαση κατά την έννοια της προμνησθείσας στη σκέψη 39 της παρούσας αποφάσεως νομολογίας.
- 47 Πρώτον, από το άρθρο 50, σημείο 2, του ZZD προκύπτει ότι μια διαδικασία στο πλαίσιο της οποίας υποβλήθηκε η υπό κρίση αίτηση προδικαστικής αποφάσεως θα μπορούσε, όσον αφορά τα ίδια πραγματικά περιστατικά, να έχει εφαρμοστεί και αυτεπαγγέλτως από το KZD. Σύμφωνα με τις πληροφορίες που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο πάντως, προκύπτει ότι, ανεξαρτήτως των προϋποθέσεων υπό τις οποίες το όργανο αυτό επιλαμβάνεται μιας υποθέσεως, βάσει του εν λόγω άρθρου 50, είτε δηλαδή κατόπιν προσφυγής ή καταγγελίας είτε αυτεπαγγέλτως, το όργανο αυτό καλείται να διεξαγάγει κατ' ουσίαν παρόμοια διαδικασία στο πλαίσιο της οποίας διαθέτει μεταξύ άλλων ευρείες εξουσίες έρευνας προκειμένου να συλλέξει τις αποδείξεις που απαιτούνται για τη διαλεύκανση των επίμαχων περιστάσεων. Εξάλλου, τα αποτελέσματα στα οποία πρόκειται να καταλήξουν οι εν λόγω διαδικασίες που κινήθηκαν είτε κατόπιν προσφυγής ή καταγγελίας είτε

αυτεπαγγέλτως είναι επίσης παρόμοια και συνίστανται σε εντολή παύσεως της διαπιστωθείσας δυσμενούς διακρίσεως και σε ενδεχόμενη επιβολή προστίμων στους τελέσαντες την εν λόγω παράβαση.

- 48 Δεύτερον, είναι γεγονός ότι η KZD μπορεί, όπως εξάλλου συνέβη στο πλαίσιο της υπό κρίση υποθέσεως, να περιλάβει στη διαδικασία άλλα πρόσωπα πλην εκείνων που προσδιόρισε ο προσφεύγων ή ο καταγγέλλων, ιδίως όταν η KZD κρίνει ότι στα πρόσωπα αυτά απόκειται να αντικρούσουν τους ισχυρισμούς του προσφεύγοντος/καταγγέλλοντος περί δυσμενούς διακρίσεως και/ή ότι ενδεχομένως θα τους επιβληθούν πρόστιμα.
- 49 Τρίτον, είναι επίσης αληθές, σύμφωνα με τα στοιχεία που υποβλήθηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου, ότι, όταν ασκείται προσφυγή κατά αποφάσεως της KZD επί υποθέσεως υποβληθείσας στην κρίση της βάσει του άρθρου 50 του ZZD, το όργανο αυτό θεωρείται καθού στη διαδικασία ενώπιον του διοικητικού δικαστηρίου που καλείται να αποφανθεί επί της προσφυγής αυτής. Στην περίπτωση, εξάλλου, ακυρώσεως της αποφάσεως της KZD από το επιληφθέν διοικητικό δικαστήριο, το εν λόγω όργανο μπορεί να προσφύγει κατά της εν λόγω ακυρωτικής αποφάσεως ενώπιον του Varhoven administrativen sad.
- 50 Τέταρτον, από τον κώδικα διοικητικής δικονομίας προκύπτει επίσης, όπως υποστήριξαν κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση οι εταιρίες CEB και CRB και επιβεβαίωσε ο V. H. Belov, ότι, σε περίπτωση τέτοιας προσφυγής κατά αποφάσεως της KZD στο πλαίσιο διαδικασίας ανάλογης με αυτή της κύριας δίκης, το όργανο αυτό δύναται να ανακαλέσει την εν λόγω απόφαση, υπό την προϋπόθεση ότι θα λάβει τη σύμφωνη γνώμη του διαδίκου ως προς τον οποίο η απόφαση αυτή είναι δυσμενής.
- 51 Από το σύνολο των περιστάσεων αυτών προκύπτει ότι η απόφαση την οποία καλείται να εκδώσει η KZD μετά το πέρας διαδικασίας ενώπιόν της κινηθείσας βάσει του άρθρου 50 του ZZD και ιδίως βάσει των σημείων του 1 και 3 ομοιάζει κατ' ουσίαν με διοικητική απόφαση και δεν έχει δικαιοδοτικό χαρακτήρα κατά την έννοια της σχετικής με την έννοια του «δικαστηρίου» νομολογίας, όπως η έννοια αυτή προσδιορίζεται στο άρθρο 267 ΣΛΕΕ.
- 52 Πρέπει επίσης να διευκρινιστεί, επί του σημείου αυτού, ότι, εφόσον μια τέτοια απόφαση της KZD μπορεί, όπως επισημάνθηκε, να αποτελέσει αντικείμενο προσφυγής ενώπιον διοικητικού δικαστηρίου η οποία με τη σειρά της μπορεί να προσβληθεί ενώπιον του Varhoven administrativen sad, η ύπαρξη των εν λόγω ένδικων διαδικασιών ενισχύει την αποτελεσματικότητα του μηχανισμού προδικαστικής παραπομπής του άρθρου 267 ΣΛΕΕ και την ενιαία ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης και συγκεκριμένα, εν προκειμένω, της οδηγίας 2000/43, στην εξασφάλιση της οποίας σκοπεύει η εν λόγω διάταξη της Συνθήκης. Πράγματι, κατά το εν λόγω άρθρο 267 ΣΛΕΕ, τα αρμόδια εθνικά δικαιοδοτικά όργανα έχουν την ευχέρεια ή την υποχρέωση, αναλόγως με την περίπτωση, να υποβάλουν στο Δικαστήριο προδικαστικό ερώτημα, οσάκις είναι αναγκαία για την κρίση τους η έκδοση αποφάσεως επί της ερμηνείας ή επί του κύρους του δικαίου της Ένωσης.
- 53 Πρέπει, περαιτέρω, να τονιστεί ότι υποβλήθηκαν στην κρίση του Δικαστηρίου οι αποφάσεις του Varhoven kasatsionen sad (ανώτατου ακυρωτικού δικαστηρίου), της 22ας Ιανουαρίου 2009, και του Varhoven administrativen sad, της 27ης Οκτωβρίου 2010, από τις οποίες προκύπτει ότι ο ZZD καθιέρωσε δύο εναλλακτικές και αυτοτελείς διαδικασίες οι οποίες καθιστούν δυνατό για ένα πρόσωπο, όπως ο V. H. Belov, που θεωρεί ότι υπέστη δυσμενή διάκριση να ζητήσει την παύση της. Πέραν της δυνατότητας κινήσεως διοικητικής διαδικασίας, όπως είναι η εκκρεμής ενώπιον της KZD διαδικασία που κινήθηκε στην υπόθεση της κύριας δίκης βάσει του άρθρου 50 του ZZD, ο ενδιαφερόμενος δύναται στην πραγματικότητα να προσφύγει επίσης ενώπιον του Rayonen sad (περιφερειακού δικαστηρίου) στο πλαίσιο της πολιτικής δικαιοδοσίας του, προκειμένου να επιτύχει την παύση της δυσμενούς διακρίσεως και την ενδεχόμενη επιδίκαση αποζημιώσεως.

- 54 Δεδομένου ότι η περιλαμβανόμενη στη σκέψη 51 της παρούσας αποφάσεως διαπίστωση αρκεί για να διαπιστωθεί ότι, όταν η KZD καλείται να ασκήσει λειτουργία όπως αυτή με την οποία είναι επιφορτισμένη στο πλαίσιο της υποθέσεως της κύριας δίκης, το εν λόγω όργανο δεν αποτελεί «δικαστήριο» κατά την έννοια του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, δεν συντρέχει λόγος ούτε να εξεταστεί αν η KZD πληροί τα λοιπά κριτήρια βάσει των οποίων μπορεί να εξακριβωθεί αν ένα αιτούν όργανο αποτελεί δικαστήριο, ούτε να αποφανθεί το όργανο αυτό επί των λοιπών σχετικών αντιρρήσεων των εταιριών CEB και CRB (βλ., συναφώς, απόφαση της 22ας Δεκεμβρίου 2010, C-517/09, RTL Belgium, Συλλογή 2010, σ. I-14093, σκέψη 48).
- 55 Από τις ανωτέρω σκέψεις προκύπτει ότι το Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο να αποφανθεί επί των προδικαστικών ερωτημάτων που υπέβαλε η KZD.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 56 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τέταρτο τμήμα) αποφαινεται:

Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν είναι αρμόδιο να αποφανθεί επί των ερωτημάτων που υπέβαλε η Komisija za zaščita ot diskriminatsia με την από 19 Ιουλίου 2011 αίτησή της προδικαστικής αποφάσεως.

(υπογραφές)